

Ronde 2

Khalid Mourigh
 Meertens Instituut / Universiteit Leiden
 Contact: khalid.mourigh@meertens.knaw.nl
mail@khalidmourigh.nl

Ewa faka? Straattaal als brug

1. Inleiding

Straattaal staat in het Nederlandse publieke debat vaak gelijk aan ‘taalverloedering’. Dat begint al in 1997 wanneer er een artikel in *Het Parool* verschijnt waarin naar jongerentaal wordt verwezen als ‘smurfentaal’, een lexicaal verarmde variant van het Nederlands. De nieuwe jongerentaal werd verbonden aan allerlei maatschappelijke problemen zoals ‘geweld’, ‘criminaliteit’ en ‘(seksueel) grensoverschrijdend gedrag’. Inmiddels is dat beeld enigszins veranderd. Toch zijn er uitgesproken tegenstanders van het gebruik van straattaal in een onderwijscontext. In deze tekst bespreek ik een aantal manieren waarop straattaal juist wel gebruikt kan worden in de klas, maar eerst bespreek ik wat achtergrondinformatie.

2. Wat is straattaal?

Straattaal is een nieuwe variant van het Nederlands die in de loop van de jaren 1980 en 1990 ontstond in de multiculturele wijken in de grote steden. Niet lang na het artikel in *Het Parool* richtten taalonderzoekers hun pijlen op de nieuwe mengvorm. De taalonderzoeker, René Appel, richtte zich in zijn onderzoek op het lexicon. In het eerste onderzoeksartikel uit 1999 introduceerde hij de term ‘straattaal’. Deze term wordt tot op heden gebruikt.

In de onderzoeksliteratuur werd duidelijk dat de meeste woorden in straattaal een Surinaamse (Sranantongo) herkomst hebben (Appel 1999; Appel & Schoonen 2005; Cornips 2008). Ook het Marokkaanse accent speelde van meet af aan een grote rol (Nortier 2001). Het gebruik van woorden uit andere talen en van een afwijkend accent ging gepaard met nieuwe woordstructuren en zinsbouw die duidelijk afweken van het Standaardnederlands.

Waarom hebben juist de Surinaamse en de Marokkaanse Nederlanders zo’n stempel gedrukt op straattaal en andere groepen niet? Een belangrijke reden is dat beide groepen jongeren dominant zijn in populaire jeugdculturen. Ze domineren bijvoorbeeld

‘de rapscene’ en zetten vaak de trend op het gebied van kleding. Ook de negatieve associaties rondom de groepen (in het geval van de Surinamers is dat al enige tijd geleden) dragen bij aan een zogenaamde ‘*covert prestige*’. Dat wil zeggen: het type prestige waarmee – vooral – jongeren zich afzetten tegen de maatschappij.

Ook andere talen zijn vertegenwoordigd in straattaal. Het Engels is prominent aanwezig, maar het Turks speelt bijvoorbeeld een kleinere rol. Regionale verschillen zijn ook belangrijk. Zo worden in de omgeving van Rotterdam woorden aangetroffen die een Kaapverdiaanse herkomst hebben, gerelateerd aan de aanwezigheid van een relatief grote groep Kaapverdianen aldaar.

Ondanks al deze ‘vreemde’ invloeden mag de lezer echter niet vergeten dat straattaal een vorm is van het Nederlands. Dat is een gegeven dat niet alleen volgt uit het feit dat straattaal in Nederland is ontstaan, maar ook uit taalstructurele argumenten. Straattaal is, net als andere Nederlandse varianten, een variant die constant evolueert. Een recente ontwikkeling is bijvoorbeeld het omkeren van lettergrepen en medeklinkers, ‘ma’ wordt ‘am’, ‘meid’ wordt ‘deim’, ‘koud’ wordt ‘douk’. Ook lettergrepen in van oorsprong Surinaamse woorden worden omgekeerd: *fissa* ‘feest’ wordt ‘assif’, *pat-ta* ‘schoen’ wordt ‘attap’, enz.

3. Problematisch?

Dit alles maakt van straattaal een mengelmoes, waarmee vaak alleen jongerengroepen zich onderling verstaanbaar kunnen maken. Omdat hun taalgebruik zo van de standaardnorm afwijkt, lijkt het voor buitenstaanders, bijvoorbeeld voor docenten, alsof straattaal een armere vorm van het Nederlands is.

Net als de dialecten heeft straattaal een andere functie dan het Standaardnederlands. Waar het Standaardnederlands algemeen wordt gebruikt en geaccepteerd is in formele settings, wordt straattaal gebezigd in informele, alledaagse situaties, en met specifieke gesprekspartners. Straattaal past dus veel beter bij de belevingswereld en sociale kringen van jongeren. Bovendien is het gebruik ervan een identiteitsmarkeerder en soms een manier om gesprekken voor ouderen, bijvoorbeeld docenten, geheim te houden. Dat is op zich niet problematisch en volgt logischerwijs uit het feit dat vooral jongeren straattaal gebruiken.

Er bestaan ook een aantal formele verschillen tussen straattaal en het Standaardnederlands. De woordenschat is beperkt tot voor jongeren relevante of interessante zaken, zoals ‘het andere geslacht’, ‘uitgaan’ en ‘aan status gerelateerde zaken’. Verder valt het op dat bijzinnen vaak niet voorkomen in straattaaldiscours. Kortere klinkers, langere medeklinkers en zinsintonatie zorgen er verder voor dat het Marokkaans-Nederlandse accent vaak staccato klinkt (van Meel 2016; Mourigh 2023).

Surinaamse woorden en hun geschiedenis met audiovisuele middelen in kaart brengen. Kunnen we op een dergelijke manier niet het slavernijdebat op scholen aanzwengelen?

Het laatste voorbeeld is maatschappijleer. Straattaal is bij uitstek een product van de superdiverse samenleving. Het is tegelijkertijd vaak een uiting van een identiteit: een stoere, masculiene, aan de straat gelieerde identiteit. Kunnen we straattaal gebruiken om uit te leggen dat bepaalde omgangsvormen en codes in bepaalde contexten niet gewenst zijn? Jongeren moeten zich bewust worden van seksueel overschrijdend taalgebruik. Denk aan het denigrerende woord *kech* 'hoer' of het voor Surinamers beledigende woord *kaolo* 'kontgat/erg'.

Tot slot wil ik zeggen dat het integreren van straattaal in het onderwijs ook voor erkenning zal zorgen onder bepaalde leerlingen die zich daar sterk mee identificeren. Bovendien vinden veel leerlingen het grappig, en dat werkt ook motiverend.

Referenties

Boeken en wetenschappelijke artikelen

- Appel, R. (1999). "Straattaal. De mengtaal van jongeren in Amsterdam". In: *Toegepaste Taalwetenschap in Artikelen*, 62 (6) , p. 39-55.
- Appel, R. & R. Schoonen (2005). "Street language: A multilingual youth register in the Netherlands". In: *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 26 (2), p. 85-117.
- Cornips, L. (2008). "Loosing grammatical gender in Dutch. The result of bilingual *acquisition* and/or an act of identity". In: *International Journal of Bilingualism*, 12 (1-2), p. 105-124.
- Meel, L. van (2016). *The Roots of Ethnolects. A Sociophonological Study in Amsterdam and Nijmegen*. Utrecht: LOT.
- Mourigh, K. (2023). "Gouda Moroccan Dutch. Linguistic Ideology and Practice in an Urban Youth Variety". In: *Afrikanistik Aegyptologie Online*. Online raadpleegbaar op: <https://journals.ub.uni-koeln.de/index.php/AAeo/article/view/1909>.
- Nortier, J. & M. Dorleijn (2008). "A Moroccan Accent in Dutch. A socio-cultural style restricted to the Moroccan community?". In: *International Journal of Bilingualism*, 12 (1-2), p. 125-143.

Websites

- <https://www.taalmuseum.nl/>
- <https://neerlandistiek.nl/2017/10/straattaal-in-nederland-1997-2017/>
- <https://nivoz.nl/nl/iliass-el-hadioui-over-de-gevoelige-vraag-naar-de-volwassenheid-van-een-schoolcultuur>